

gokrat sem že na ktereга kmeta zarezal, da brez zdravnikovega sveta v neznanu mu bolezni rabi neznanu zdravilo; navada je namreč, da po 4 do 9 stolčenih jagod z vodo popijejo. Unidan je enega mojih sosedov mrzlica s sledečo vročino v posteljo zagnala; tretji dan mu svetujem, naj pošlje po zdravnika, on mi nevoljno odvrne: „že sem ženo po pročist poslal; vsako 3. ali 4. leto je to za-me edino zdravilo.“ In res mu je žena 9 jagodic v prah stolkla in mu ga dala v majhnem kozarčku čiste vode popiti. To je bolnega prav dobro pročistilo in čez 60 glist po 5 do 7 palcev dolgih iz njega signalo; četrty dan, čeravno vès bled, je bil že z matiko na njivi. Da je ta pročist eden naših mornarjev nedavno iz južne Amerike prinesel, ne zdi se mi verjetno. Pravijo, da tudi živini, ako jej želodec zagori, pročist dobro tekne.

Naj izvoli vredništvo nam povedati, kako je imé temu zelišču v biloslovji, pa tudi to, ali nima nič nevarnega v sebi.

Odgovor vredništva. Poslano zelišče imenujejo botanikarji *Euphorbia Lathyris* (Kreuzblättrige Wolfsmilch, Maulwurfskraut) se imenuje po nemški, garjev mleček, kročjak, purgacija pri nas slov. Znano je že od nekdej. Seme njegovo (jagode) ima v sebi ostro strupenino, ktera silno na drisko žene, tudi bljuvanje napravi, in lahko želodec in čeva vname. Po takem res čisti človeka in živino, pa ga more tudi na uni svet spraviti, ako je želodec občutljiv in preveč pročistovih jagod vzame. Ni tedaj čuda, da tudi gliste izžene iz života. Po pravici tedaj tega zelišča, ki je tako silno drastično, zdravniki nikoli ne rabijo, ker imajo družih močnih purgacij brez tolike nevarnosti. Dobro bode, ako, častiti gospod, to poveste svojim sosedom, da izvejo, da je pročist zeló nevaren in naj testament naredí, kdor ga vzame. Kdor ima trd želodec kakor podplate, ta ga premaga; kdor pa nima takega želodca in eno jagodico preveč vzame, gorjé mu!

O zadevah ljudskih šol na Kranjskem.

C. k. deželna vlada je 23. nov. t. l. pod št. 9743 c. kr. okrajnim gosposkam (Bezirksämter) to-le pisala; „Slišijo se pritožbe, da tukajšnji učitelji na deželi, ki po navadi svojo biro (posebno denarne doneske in šolski denar) pobirajo od hiše do hiše, morajo dostikrat poslušati bridke besede. Da bi se ta napaka odpravila, c. k. deželna vlada po §. 205 šolskega vreda prepoveduje to navado, da bi namreč učitelji sami pobirali svojo denarno biro, ter naročuje c. k. okrajni gosposki, da naj brez pomude tako vravná, da bodo za naprej te denarne doneske povsod v omenjenem času pobirale občine (srenje), in jih brez toževanja odrajtovale učiteljem, kateri jim jih bodo pa pismeno potrjevali. Vsem takim in enakim napakam naj vprihodnje c. kr. okrajna gosposka resno in prav ostro stopa na pete, in je zato tudi sama odgovorna.“

Ta ukaz naznanja „Učiteljski Tov.“ s temi-le besedami: „Učitelji! ali ni to resna beseda, ktere smo že davno težko pričakovali? Spolnujmo na tanko svoje dolžnosti, potem pa se trdno držimo svoje pravice!“

Slovstvene stvari.

Jezikoslovno zrnje.

Spisal Fr. Levstik.

Te dni mi je gosp. dr. Župánc rekél, da je po Gorénjskem: nad Železniki v hribih, na Martinjem vrhu itd. navadna beseda: léca v drugačnem pomenu,

nego je znana književnej slovenščini. Kader se prodá kako živinče, mora pastir dobiti leco, to je, kar se po nemški imenuje trinkgeld. Drug gospod je potrdil, da je ta beseda v istem pomenu tudi navadna v Tolminu. *) Bilo je vprašanje: kaj in od kod je? Potem je bila izrečena želja, da bi se o njej pisalo v „Novicah.“ Tej želji se tukaj ustreza.

Schmeller, o čegar jako velikej važnosti sem uže govoril na družem mestu, v bavarskem slovarji, zeló podučnem posebno slovenskim in tudi vsem južno-slovanskim jezikoslovcem, v II. zvezku na 529. strani piše: „die letz, a) ergetzung (durch trinken, essen, tanzen u. s. w.), die man einem scheidenden bereitet; b) ze letz geben, zur ergetzlichkeit geben, als „trinkgeld“ geben. Dabatur mutuario pro leza XII dn. et servis suis duo denar., den chnechten zwen w. (wiener) **) pfenning zu letz. Monumenta boica IV. 348. 372. ad 1256 u. 1423. Auf letz und ander trinckgelt. Hofrechnung v. 1467. v. Westenrieders historische beiträge V. 201. 202. Der N. N. und ihrem ehhalten für jhre mühe und zur letzte. Bairische landtagshandlungen v. 1429—1513, herausgegeben v. F. v. Krenner XII. 15.“ — Dr. Matthias Lexer kärntisches wörterbuch na 178. strani govori: „letz f. abschied, abschiedstrunk, ame a' letz geb'n; des wirts gesinde dasselben letz geb'n. Aus dem gräflich v. Henkel'schen archive zu Wolfsberg 1598.“ — Diefenbach vergleichendes wörterbuch der gothischen sprache v II. zvezku na 129. in 130. strani pravi: „gotski: lats träge *ὀκνηρός, ἀργός*, latei verdruss, latjan, galatjan, analatjan, aufhalten *χορρίζειν, ἐγκόπτειν*, staro-visokonem. lass, lâss ignavus, hebes, tardus, novo-visokonem. lass, lässig (toda: nach-, fahr-lässig iz glagola: lassen), starosaski, anglosaski, švedski: lat, danski: lad, staro-visonem. in srednje-visokonem. lez-

*) Tolminci o svojega kraja imenu pravijo, da se zato imenuje Тѣмин, ker je ves kraj bil nekdej zeló temán zarad velikih gozdov. Ta pravljica mora biti poznejšega poroda, ko se več nij čutilo, kaj korenika znači, kakor se po nekód pripoveduje, da se Turják zato tako zove, ker so nekdej v njem vkup gospodarili trije bratje, vsi Jaki (Jakobi), in kakor menda je mnogih plemenitásev ime ustvarilo marsikako čudno pripovedko o té ali óne rodovine začetku. Koreniko ТАЗМ— ima slovanščina. „Strsl. ТАЗМАЧИТИ interpretari, nsl. tolmačiti Habd., tomačiti, tolmačevati Trub.; srb. tolmačiti, tomačiti; strsl. ТАЗМАЧЬ m. interpres, nsl. tolmač interpres Meg., tolnač consilium Habd.; srb. tolmač, poljski tłumacz, madj. tolmačs, germ. dolmetsch.“ Mikl. lex. Ta korenika je temnega poména, ali vendar slovanska, ker v okrožji češkega in poljskega narečja imajo iz nje tudi kraji imena: čšk. Tlumačau, poljsk. Tlumač, kateri sem bral samo v nemškej obliki, torej v naglosti ne morem povedati, kako se čisto slovanski govorita, kajti v Miklošičevj knjigi: „die bildung der ortsnamen aus personennamen im slavischen“ berem samo: ТОМ—, a ТАЗМ— ne. Tolmin mora biti iz iste korenike, iz ktere: Tlumač, Tlumačau, kar nam kaže celó nemška oblika: Tolmein, — biti mora iz nje tudi: Tolmačevó (nad Ljubljano), primeri: Tlumačau. Oboje se po slovanski izgovarja: Tom—, kakor: sonce, namesti: solnce, tomačiti, poleg: tolmačevati Trub.; a strsl. beseda САЗНЬЦЕ slôve Čehom: slunce, in strsl. САЗИЗ säule, turm, slôve Poljakom: slup.

Pis.

**) Od tod naše: vinar, der pfennig.

Pis.

zen, letzen, staro-visokonem. gilezzen retardare, švicarski: letzen, novo-visokonem. verletzen; starosaski: lettian retardare, impedire, inhibere, hindern, behindern... Od tod novo-visokonem. glagol: letzen — ne iz latinskega: laetari — kar se vidi iz pomena švicarske besede: letzen, abletzen, das ist, bei der letze (letzi), dem abschiedsschmause sich gütlich thun.“ — Leca je torej nemška beseda, in znači: a) zadnjo jed, kader se jemlje slovó; b) trinkgeld.

Ker uže govorimo o leci, naj se pové še to, kaj je óna beseda: léca, ki nam rabi za: kancel. Schmeller v II. zvezku svojega slovarja na 529. in 530. strani piše: „die letz, letzen, letzgen, lectio, aufgabe im buch für das schulkind.... Der letzner (ältere sprache), buch aus welchem, ort, an welchem, geistlicher, von welchem in der kirche lectionen gelesen werden; subdiaconus. Evangelier (diaconus) und leczner (subdiaconus). Monumenta boica X. 59. ad 1277. Rchtb. v. 1332. v. Westenrieders historische beiträge VII. 35. 189.“

O tej priliki omenimo še nekterih drugih besed, kterih pravi pomen in izvor največ razlaga nemščina.

1) V caker hoditi s kom ali s čim. „Zu acker gën mit einem (schwäbische redensart: z' acker gau'), ihm zu schaffen machen, ihn plagen. Dieweil also am Rhein und der Donau keiser Maximianus mit den Teutschen zu acker gieng. Aventins chronik, ausgabe v. 1566. Diese figürliche bedeutung ist ein rest der älteren, eigentlichen für „pflügen.“ Zi akere gan. Glossen aus Mondsee (Pez Thes. I. 319—370), saec. IX—XII. Otrf. 2. 22. 15. ze acker gon. Frisius.“ Schmeller I. 24.

2) Pot: en pot, dva pota, to je: enkrat, dvakrat; govori se tudi: en bôt. Bavarski: „das bot, but (von bieten, im spiele: daransetzen), eine partie im spiel, besonders im kartenspiel: e' bod spielen. Wieviel bod habme' gspielt? zwae, drui, vier bod. Daher die redensart: alle bot (allebod), jedes mal, toties quoties. Der Hans wirft 'n Michel alle bot, d. h. jedes mal, wann Michel mit ihm ringt.“ Schmeller I. 223. — Lexer: „pout n. (von bieten), einmal, alle pout, alle augenblicke, das eine über das andere mal; eine partie im spiele: zwâ pout kart'n spiel'n.“ Srbski: jedan put, dva puta, einmal, zweimal, Vukov rečnik. — Naša beseda: pot (weg) se je pomešala z nemško, česar je najbrže kriva tudi nemščina, primeri: „die wochen ein fart (en bart) ze peichten.“ Grimms slovar III. 1265.

3) Bot, quitt, od koder: pobotnica, quittance. Da ta beseda nij lahko naša, priča to, ker se ne sklanja: jaz sem bot, mi smo bot itd.; najbrže je tudi iz nemškega: „das bot, der preis, den der käufer für eine waare gegen den verkaufenden ausspricht: bal' mer e'n Juden no' e bod auf sei war legt, bringt me' n nimme vo'n leib. Es hat, oder es ist bod n (es ist gut ausgefallen, gelungen).“ Schmeller I. 223. 156. — Lexer: „pout n., das anbot, aufbot bei einem kaufe, einer licitation.“

4) Sveti Tileh (Egidij). — „Es hat sich manchmal blos das t von sant oder sanct dem mit einem vokal beginnenden heiligen-namen angehängt: uf sand Dy-ligen (Ilgen, Egidien) tag. Monumenta Boica XX. 14.“ Schmeller III. 274.

5) Béršljec, hemdkragen (navadno v Laščah). — Bavarski: „das bescheisserlein (bscheisse'l, Lech), vorhemdchen der landmädchen.“ Schmeller III. 407. — Lexer: „puos'n, pues'n m., dim. püesile, hemdkragen.“

6) Valpét. „Der waltbot (ältere sprache), der bevollmächtigte abgesandte; alte sprache: uualtboto exactor, procurator.“ Schmeller IV. 72.

7) Božja oblast. Notranjem se zdí velika kletev, če kdo pravi: božja oblast te zadeni! Bavarski: „der gewalt gottes, jede schwere schickung, unglück, krankheit, besonders aber der schlagfluss: vo'n gwald Gottes 'troffe' wer'n (vom schlag gerührt werden).“ Schmeller IV. 72. 73. — Lexer: „der gottsg'walt, blitz oder schlagfluss; adi 11. julio griff mich Gott mit seim gwalt an, das man nennet den schlag. Tagebuch des Lucas Rem 1494—1541.“ Naša beseda: božjast je skrajšana iz: božja oblast. Miklošič lexicon 467.

8) Porčehen, portahen, emporkirche. — Bavarski: „vorzeichen (vourzaeche'), das portal oder vorhaus einer kirche, porticus.“ Schmeller I. 635.

9) Vigred, frühling. Bavarski: „die virgatum; in die virgatum gën (vigatten, vacatum ge'), von schulkindern, mit anfang der schönern jahreszeit unter anführung des lehrers ins freie gehen, um sich da mit allerlei spielen zu ergetzen; vergleiche: vergatterung.“ Schmeller I. 635. — V Lexerji nisem našel te besede. Če virgat (po odbitem obrazilu: um) primeriš našej besedi, nij dosti razložka mej njima; vendar je treba to reč tanje preiskati, in posebno za trdno zvedeti, ali Korošcem, ki govore: vigred, res tudi sicer še rabi: „vi“ (vy) namestu: „iz“, ali ne?

10) Vice, fegefeuer. — Bavarski: „die weiz, weize (ältere sprache), die strafe der abgeschiedenen seelen; alte sprache: daz uuîzi, anglosaski: vite, islandski: vîti, poena, supplicium. (Primeri novo-visokonem. witzigen.) Den selen in dem weizen zu trost. Cogm. 787. f. 204. — — der hell (inferni) und auch der weizen (purgatorii). Cogm. 121. f. 126. b.“ Schmeller IV. 205.

11) Trata; srb. tratina, der rasen. Vukov rečnik. — „Der trat (trad), jener theil einer feldflur, welcher nach der schon seit wenigstens 600 jahren landüblichen dreifelderwirthschaft jedes jahr ungebaut und dem viehtrieb offen bleibt, das brachfeld, die brache (schwedisch: traede, traedesga erde.) — — — Das: in conculcationem (pecoris) bei Isaias 5. 5.; 7. 25. ist gl. i. 265. 267 durch: in trata gegeben. Gl. a. 584. trata compascuus ager. Vergleiche: tret.“ Schmeller I. 502. Koroško-nemški: „trate f., dim. trât'l m. weideplatz.“ Lexer. (Kon. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *V malej obliki na svitlo dani zakoni (postave) in ukazi za Kranjsko. 1. zvezek: občinski zakon od 17. februarja 1866. leta. V Ljubljani. Tisk in založba Egerjeve tiskarnice 1866. (Handausgabe der Gesetze und Verordnungen für Krain. 1. Bändchen: Gemeindegesetz vom 17. Februar 1866. Laibach. Druck und Verlag der Egerschen Buchdruckerei, 1866.)*

Pod tem naslovom je začela Egerjeva tiskarnica na svitlo dajati cesarske postave in ukaze za Kranjsko v slovenskem in nemškem jeziku, in sicer v mali knjižici, ki je prav pripravna, da jo v žep vtakneš in lahko seboj imaš, kjer ti je treba. Dobra misel je to, ker namestuje velike in okorne liste, na kterih sicer izhajajo zakoni in ukazi. Na Dunaji bukvarnica Mancova že davno izdaja v taki mali obliki vse postave in ukaze, ki so za dežele avstrijske veljavni. Radosni smo sprejeli lično knjižico, ktera bo gotovo vsacemu dobro došla, ki hoče vedeti postave za Kranjsko, vzlasi pa županom našim in občinskim odbornikom in svetovalcem. Cena ji je celó nizka — knjižica z 8 pôlami veljá le 30 novih krajc. Gotovo pridejo kmalu še drugi zvezki na dan.

pomagal, da se taka dela izvršijo na občne stroške, menda bodo manjši za vse občine, nego če se delo opravi posebej v vsaki občini. Po postavi se smejo tudi združiti okrajji med seboj, da dosežejo kterejakoli navedenih namenov.

Še drugo važno delo je naloženo okrajnim zborom. Vlada in dežela bote večkrat prašali: kaj misli okrajni zbor o zadevah cele dežele; in takrat bo treba, s tehtno in pametno besedo odgovoriti. Tako menda kmalu pride na vrsto pri okrajnih zborih vprašanje: ali bi se smela kmetu sploh dovoliti prodaja posebnih kosov kake kmetije brez političnega privoljenja pri vsaki posebni prodaji? ali še bo treba nadalje postav, po katerih je posebna podedovavna pravica po smrti kmetov? itd.

Za vse te zadeve mora okrajni zbor tudi se vé da denar priskrbeti; postava daje odsihmal okrajnemu zboru pravo samostalnega gospodarstva v svojih zadevah. Tedaj bo okrajni zbor sam določeval, koliko doklade (do 20%) na cesarske štibre morajo plačevati okrajni prebivalci za okrajne potrebe; koliko se bo potrošilo v ta namen, ter v drugi namen, koliko se more v zajem vzeti, in kako povrniti, komu se zaupa okrajno premoženje; komu se podeli kakošna od okraja plačana služba; kako naj ravnajo in kako se bodo klicali na odgovor okrajni uradniki in posli. Pa okrajni zbor bo tudi nadzornik svojih zadev, vseh računov o svojem premoženji kakor o svojih dohodkih in vse delavnosti svojih odbornikov, članov, uradnikov in poslov.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Jezikoslovno zrnje. *)

Spisal Fr. Levstik.

(Konec.)

12) Vas, v vas iti, auf besuch gehen, vasovati. — Bavarski: „ins dorf gën, auf besuch aus dem hause gehen. Der Schweizer sagt: ze dorf gën.“ Schmeller I. 395. — Koroško-nemški: „dorf'n, gleichbedeutend mit prent'ln (beim liebchen nächtliche besuche machen) und gass'l gean (dasselbe),“ Lexer 65. 41. 109.

13) Likof; lituš, t. j. krčma (na Koroškem). „Das leit (ältere sprache), das geistige getränk. Alte sprache: lîd, lîth, goth. leithus; Luc. 1. 15: uuîn neh lîd ni trinkit, Tatian; vein jah leithu ni drigkhith, Ulphilas; der leitgeb, der geistige getränke ausschenkt; das leithaus, die schenke; der leitkauf (lei'kaf), was bei einem kaufe ausser dem bedungenen kaufpreis gleichsam zur befestigung des abgeschlossenen handels vom käufer noch besonders gegeben und sehr oft gemeinschaftlich vertrunken und verschmauset wird; weinkauf, niedersächsisch: wînkopp, das ist: darangeld.“ Schmeller II. 520. 521.

14) Mustovž. „Das mueshaus (alte sprache), coenaculum. Gem. Reg. chr. II. 300.; ein muesshaus oder vorhaus. Beschreibung des Unterberges 27.“ Schmeller II. 636.

15) Javaljne. — Bavarski: „jawólnét (ja wol nicht).“ Schmeller II. 262. Ta beséda torej nij iz: „je ali ne“, kakor sem jaz prej mislil.

17) Neki v pomenu: dicitur, traditur, na pr.: on je neki bogat, er soll reich sein. Tudi to je v slovenščino vlézlo iz nemščine, kajti drugi Slovani besede „neki“ ne rabijo v tem pomenu. V slovarčku, imenovanem: „erklärung der schwierigeren dialektischen (d. i.

schweizerischen) ausdrücke in Jeremias Gotthelf's (Albert Bitzium) gesammelten schriften von Alb. v. Rütte“ beremo: „neuer, jemand (neki), neuis, etwas; neue 1) irgendwo; 2) ein oft gebrauchtes, unübersetzbares adverbium, das dem satze eine etwas unbestimmte haltung gibt, die aussage nicht als unbedingte wahrheit gelten lässt, z. b. erisch neue nit ufrichtig, — ich halte ihn nicht für ganz aufrichtig“, — slovenski: on neki nij odkritosrčen.“

17) Tabak piti, tabak rauchen; uže Vuk pravi v svojem rečniku: „piti duvan, rauchen (süddeutsch: tabak trinken.)“ Schmeller I. 493. piše: „tabak trinken für schmauchen. Nachdem er die tabackpfeiffen angesetzt und angefangen zu trincken. Altöttinger historie v. 1698. Er seye fünf wälsche meil under dem wasser geschwommen und beynebens drey pfeiffen tabac under wasser ausgetrunken. P. Abraham a sancta Clara.“ — Lexer pravi: in manchen gegenden hört man auch das im bairischen gebirge übliche: tabak trinken, tabak rauchen.“ J. P. Hebel v slovarčku, dodanemu alamanskim pesmim, govori: „tuback trincke, taback rauchen. Noch aus einer alten bedeutung des wortes: trincken, ziehen, trahere. Den freien und reichlichen geist (der lehre) in sich getrunken haben.“

18) Mica, Micka, Maria. Schmeller II. 663. piše: „Miez (b. W. v. Dellling.), Maria.“ Lexer: „Maria: Moia, Moie, Moide, Moiza, Miza, Mieza, Moid'l, Mied'l, Miz'l, Miez'l, Miezile, Moizile.“

19) Cèpèr, cempèr, ein kleiner theil von etwas. Ta beséda je uže zato jako sumna, ker se izreka s črko „m“ v sredi in tudi brez nje, kar je do malega samo v tujih besedah. — Lexer: „zumber n. (Unterkranten, Steiermark), ein stück, ein theil von etwas; somera, ein gewisses getraidemass: ein somera korn, ein sumera waitz. Gräfllich v. Henkel'sche archive zu Wolfsberg 1604.“ Schmeller III. 249. 250. piše: „das sumber, sümber (sumpe', summe', sümmer), ein getraide mass: I canistrum, id est I sumpir frumenti, cujus canistri sunt IV metrete. Monumenta boica XI. 44.“

20) Kar se tega (an)tiče, was das anbelangt. — Schmeller III. 123. piše: „so uns anrührt (betrifft). Kr. Lhdl. II. 189. Was mich anberührt (mich betrifft).“

21) cinek, fettauge auf der suppe, cinkast, den weissen staar habend (oboje v Laščah); češki: „cink, ciňk na oku, augenfleck, staar im auge“, Jungmann I. 236. — Bavarski: „der zinken, fettauge auf der fleischsuppe, bei Höfer zinslerl. In der alten sprache ist cinco m. albugo, weisser flecken im auge. Den huizon cincun, albuginem.“ Schmeller IV. 273. — Lexer: „zink'n m., dim. zinkele, fettauge, fettbläschen; zinket, zinkelet adj., damit versehen.“

22) Ravs in kavs. — Bavarski: raussen, anraussen einen (Allgäu), ihn anfahren, wild und ungestüm anreden. Alte sprache: ruzan, ältere sprache: russen, schnarchen. Er schlieff, dass er russen wart. Cgm. 270 f. 359. b.; kaussen, kauschen, von kleinen hunden: bellen; zanken; — kauzen, kaunzen: bellen.“ Schmeller II. 336. 346., III. 128. 138.

23) Sakrabort (kletvica). — Schmeller IV. 72. piše: „ausrufe, wie: das (des) walt Gott! oder in schlimmem verstande: das (des) walt der ritt (fieber)! der jarrit walts! der jarrit sol des bawren waltten! (Hans Sachs), kommen wenig mehr vor, indes scheint das desto gewöhnlichere: sakre (oder unschuldiger: sappre oder schlackre) wald! (ohngefähr was: potztausend!) auf ähnliche weise zu erklären.“

24) Posel v pomenu: dienstbote. — Schmeller I. 298. pravi: „der poss, mühlknecht, der possel,

*) V zadnjem listu na 395. strani v 29. vrstici od zdolaj beri: traedesgaerde, nam.: traedesga erde. Pis.

possler, postler, der sich zu allerlei geringen arbeiten gebrauchen lässt; posseln, posteln, pöseln, pöscheln, kleine arbeiten verrichten. Im kanton Appenzell ist e' possle, ein kleiner knabe. In einer st. Emeraner klosterrechnung v. 1345. heisst der letzte knecht eines bauhofes der pozchnecht.“ — Lexer: „pâsel'n, kleine arbeiten verrichten, mit der arbeit nicht weiter kommen, nichts ausrichten, pâslar, der so etwas thut, pâslarei, pâslach, eine solche arbeit.“ Grimm v slovarji II. 264. govori: „bossel, mediastinus, hausknecht; aschenpossel, was sonst aschenputtel; bosseler haustrampel, buszler, bochse-lierer, bossellierer, sudler.“ Ou te besede izpeljuje ali iz: bochen, pochen, schlagen, ali iz: boszen, tundere. — Da bi naša beseda: posel sama na sebi ne bila slovanska, ne dvomi nihče, toda ali v pomenu: dienstbote nij pomešana z nemščino? — če celó morda nemška nij iz slovanščine? kajti znano je, da so nemški jezikoslovci navadno preslabi slavisti. Miklošič, lexicon 641. pravi: „*носѣлъ* locum tenens, legatus; ministerium, negotium; nsl. posel minister, negotium; poslovati servire Spang.; croat. posal ministerium, negotium; čech. poselnice, poselkyně; nsrb. pošol, apostolus.“ — To reč je treba tudi še dobro preiskati.

25) Dîrendaj, dideldaj, dideldájček. — Morda sem posebno jaz kriv, da se je beseda „dir in dej“ sèm ter tam začela rabiti v književnem jezici, in zato je tudi moja dolžnost, da razložim njen izvor in odkrito povem, da sem jo napak izpeljeval iz: „dir“ (lauf) — odrastli ljudje časi pravijo otrokom: „mir! če ne, bo dir!“ to je, bode treba bežati — in iz: „dēj“, handlung, „strsl. *дѣй* m. actus, historia, auctor; poljski: dzieje.“ Mikl. lex. Tudi v gorénjesrbskem bereš: „dyrdomdej, rauschendes vergnügen, dyrdomdejkom, dyradyratom, dyralala, laute des jodelns.“ Pfuhl.“ — Vendar je vse to nedomače. — Bavarski: „der dirdendei, diradei, dirdledei, dirmadei, dermentei, dirdumdei, dirtmedei, dilmedei, 1) grober zeug, halb aus flachs, halb aus wolle; vergleiche den gewürfelten „tartan“ der Bergschotten, woraus ihr kilt gemacht wird: Robes faictes par grant maistrise — de baulx draps de soye ou de laine — d'escarlade, de tyretaine. (Jean de Meun.) 2) Gemisch aus sommerkorn und gerste; 3) jedes gemisch.“ Schmeller I. 394. — „Dirdendei m., ein halb wollenes, halb leinenes zeug, schott. tartan, franz. tiretaine.“ Grimm II. 1184. — Beseda „dîrendaj“ torej najprvo znači zmešano tkanino, potem drugo zmes in zmešnjavo, a (pri nas in gorénjih Srbih) tudi hrup. Na Dolénjskem dideldaj še imenujejo: gemisch aus sommerkorn und gerste: „dideldaj, pa kruh od zdolaj.“ Od zmési je beseda pri nas preskočila na mešajočo stvar: dideldájček, to je, trktálo, s katerim se meša kislá voda z vinom. — Iz tega se vidi, kako nevarna je vsaka besedna izpeljava, če nij na zgodovinskeji podlogi; kajti nekatere imajo čisto nedolžno, domače lice, pa so vendar tujega začetka. Tako po Dolénjskem križevnik imenujejo srajčico, ktero kum ali kuma otroku pošlje nekaj časa po krstu, ali pa kaj novcev namesti nje. — Koroško-nemški: „krös'npfat, das mit bändern gezierte hemdchen, welches die kinder während der taufe am leibe haben (mhd. chrëseme, krisem, d. i. chrisma).“ Lexer 24. — Bavarski: „das „chrisam- (kresen-, krisen-, christen-) hemed, 1) kar pri Lexerji; 2) hie und da jenes hemdchen, das der tãufing als geschenk erhält.“ Schmeller II. 395. — Neko zél (veronica beccabunga) imenujejo bobóvnik, ruski: ibúnka, Dal V. 629., oboje iz nemškega: „bachbunge, veronica beccabunga, entstellt in: bachbohne.“ Grimm I. 1061.

26) Goljuf. Friedrich Diez v svojej knjigi: etymologisches wörterbuch der romanischen sprachen I. 196. 197. piše: „it. gaglioffo, sp. gallofo, schelm, taugenichts, landstreicher, henneg. galoufe, wallon. galofa, gaioufe, fresser; sp. gallofa, stück bettelbrot, chw. gaglioffa, lomb. gajoffa, lomb. gajoffa, schleppsack (bettelsack?) Nach Covarruvias zusammengesetz aus: galli offa, almosen, das man in den klöstern den nach s. Jago pilgernden Franzosen reichte. Die erklärung hat den anstrich einer etymologischen erfindung, allein das wörterbuch zeigt wirklich diese bedeutung.“

Dovolj za zdaj o teh rečeh.

Slovansko slovstvo.

* Gosp. Lovoslav Belar, učitelj na mestni glavni šoli pri sv. Jakobu v Ljubljani in organist pri imenovani mestni fari, je zložil napeve za vse dele sv. maše. — Ker je gospod Belar po svoji muzikalni izurjenosti dosti znan (pri izdavi nekdanje „Cecilije“ in pri izbirkii Vavkenovih napevov se je vspešno udeleževal), zato njegovo delo z dobro vestjo vsem prijatlom cerkvene godbe priporočamo. — Cena tej maši je 40 kr. in dobiva se pri izdatelju ali pa vredništvu „Učiteljskega Tovarša.“

* *Dragoljub*. List zabaven i poučan začne v Zagrebu izhajati ob novem letu 1867. Obsegal bode povesti i pripovedke posebno iz jugoslovenskega in v obče slovanskega življenja, izbrane pesmi, potopise, životopise znamenitejih ljudi, poročila v novih umotvorih, iznajdbah itd. Neslanih šal i lakrdij se bode „Dragoljub“ ogibal, in zmirom postopal na čednem lepoznanškem polji. Skrbelo bode v vsem vredništvu, da se med Hrvati, Srbi in Slovenci vkrépi bratinska sloga; za to, i ker bode „Dragoljub“ našim Slovincem i Slovenkam, ki želijo se polagoma učiti hrvaškega jezika, vrlo pripayno berilo, priporočamo ga živo vsem rodoljubom našim. Izhajal bo „Dragoljub“ vsak teden enkrat; cena mu bo za celo leto po pošti 5 fl., za pol leta 2 fl. 50 kr. Naročnino prejema vsaka pošta in vredništvo v Zagrebu, se ve, da franko.

* *Lire Sionske*, ki jo v Pragi izdaja gosp. France Grbec, zvezek XI. za mesec november je prišel na svetlo; tedaj je izdatelj mož beseda, kakor je obljubil, in kmalu pride na svetlo zvezek XII., potem pa vsi, po vihnih okolščinah letošnjega poletja zaostali zvezki, da tako dobó naročniki lepo dovršeno „Liro“ za letošnje leto.

Tristogodišnjica Nikole Zrinjskega v Zagrebu.

Iz Zagreba 28. novembra.

(Dalje.)

V stolni cerkvi je sam kardinal Haulik služil véliko mašo, in kanonik Pavlešić govoril s posebno za to napravljenega odra o našem junaku in o narodnosti; ob enem so imeli v ta isti namen službo božjo protestanti in židovi.

Po tem so naši slovanski národní zastopniki šli v pohode k biškupu Strossmajer-u in vélikemu županu Kukuljeviću. Presvetli biškop sprejel jih je prisrčno, in kar čujemo o vsem tem, dohod Slovencev ne bo ostal brez važnih javnih nasledkov. Preprijazen je bil tudi sprejem njih pri gosp. vélikem županu.

Popoldan predstavili so se zagrebški Slovenci našim prvakom, in dr. Bleiweis je v svojem odgovoru naglaševal posebno to, da Slovenci, kateri živijo po Hrvaskem, niso brez zaslug za lepo vzajemnost, ktera se čedalje bolj razvija med Slovenci in Hrvati.